O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI

SAMARQAND DAVLAT CHET TILLAR INSTITUTI

“TASDIQLAYMAN”

I.M.Tuxtasinov

2022-yil “30” 06

HOZIRGI O‘ZBEK TILI SINTAKSISI FANINING O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi:	200 000 – San’at va gumanitar fanlar
Ta’lim sohasi:	230 000 – Tillar
Ta’lim yo‘nalishi:	60230800 – Kompyuter lingvistikasi

Fan/modul kodi HUTS15/608	O‘quv yili 2022-2023	Semestr 5,6	ECTS – Kreditlar 8
Fan/modul turi Majburiy	**Ta’lim tili** O‘zbek/rus	**Haftadagi dars soatlari** 4	

1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)	Mustaqil ta’lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Hozirgi o‘zbek tili sintaksisi	108	132	240

2. I. Fanning mazmuni

Fanni o‘qitishdan maqsad – talabalarga o‘zbek tili sintaksisi fani, uning bo‘limlari, o‘rganish obyekti, boshqa fanlar bilan aloqasi haqida ma’lumot berish, talabalarni o‘zbek tili sintaksisi fanining asosiy tushunchalari, kategoriyalari haqidagi bilimlar bilan qurollantirish, talabalarda olingan bilimlarni amalda tatbiq etish ko‘nikmasini hosil qilishdan iborat.

Fanning vazifasi – sintaksisning so‘z shakllari va gaplarning o‘zaro aloqasi, asosiy sintaktik birliklar: so‘z birikmasi va gap haqidagi ta’limot ekanligi. Sintaktik sathning morfologik, leksik va fonetik sathlar bilan hamkorligi bilimlarning o‘rni va ahamiyatini ochib berish.

II. Asosiy nazariy qism (ma’ruza mashg‘ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu: “O‘zbek tili sintaksisi” fanining o‘rganish ob’ekti, maqsadi, vazifalari. Sintaksis. Hozirgi o‘zbek tilining shakllanishi, dialektal asosi, taraqqiyot omillari. Hozirgi o‘zbek tili taraqqiyotini belgilovchi lingvistik va ekstralingvistik omillar. “Davlat tili to‘g‘risida”gi Qonunning hozirgi o‘zbek tili mavqeyini mustahkamlashdagi roli.

2-mavzu: Adabiy til tushunchasi. Adabiy tilning og‘zaki va yozma shakllari, moddiy material asosi, til kommunikatsiyasidagi roli. Adabiy til va sheva munosabati. Adabiy til va nutq uslublari aloqasi.

3-mavzu: Sintaksisning o‘rganish ob’ekti. Sintaksisning so‘z shakllari va gaplarning o‘zaro aloqasi, asosiy sintaktik birliklar: so‘z birikmasi va gap haqidagi ta’limot ekanligi. Sintaktik sathning morfologik, leksik va fonetik sathlar bilan hamkorligi.

4-mavzu: Kichik va katta sintaksis: kichik sintaksisda leksik hamda morfologik vositalarning o‘rnini o‘rganishdagi muammolarning yechimi talqini, yasama so‘zlar, turg‘un so‘z birikmalari, turg‘un so‘z birikmalari shaklidagi frazemalar va parafrazalarning sintaktik shakllanishi.

5-mavzu: Gapning grammatik markazi tushunchasi. Gapda predikativlikning ifodalanishi. Predikativlikning modallik, zamon, shaxs-son, tasdiq-inkor kategoriyalari bilan bog‘liqligi.

6-mavzu: Gapning grammatik kategoriyalari: grammatik shaxs kategoriyasi, grammatik zamon kategoriyasi, gapning ifoda maqsadi kategoriyasi, modallik kategoriyasi.

7-mavzu: Modallikning munosabat ifodalovchi grammatik kategoriya ekanligi. Gap zamoni va fe’l zamoni o‘rtasidagi farq. Gapda shaxs-son va tasdiq-inkor ma’nolarining ifodalanishi.

8-mavzu: Gapning intonatsion xususiyatlari. Intonatsiyaning so‘z, so‘z birikmasi va gapni farqlovchi fonetik vosita ekanligi. Gaplarning ifoda maqsadiga ko‘ra turlari: darak gap, so‘roq gap, buyruq va istak gaplar. Darak, so‘roq, buyruq, istak gaplarning semantik-sintaktik tuzilishi, intonatsion xususiyatlari.

9-mavzu: Gaplarning tuzilish jihatdan turlari: sodda va qo‘shma gaplar. Sodda va qo‘shma gapning umumiy va xususiy jihatlari, ichki turlari. Sodda gaplarning yig‘iq va yoyiq turlari. Gaplarning emotsionallikka ko‘ra turlari. Undov gaplarning semantik-sintaktik tuzilishi, intonatsion xususiyatlari. Gaplarning tasdiq va inkor ifodalashiga ko‘ra turlari. Tasdiq gaplarning semantik-sintaktik strukturasi.

10-mavzu: Inkor gaplarning semantik-sintaktik tuzilishi. Inkor ifodalovchi vositalar. Eganing ishtirokiga ko‘ra gap turlari. Egali va egasiz gaplar. Egasiz gaplarning turlari.

11-mavzu: Bo‘laklarga ajralmaydigan gaplar. Bo‘laklarga ajralmaydigan gaplar, ularning turlari. Atov gaplar. So‘z-gap.

12-mavzu: Gap bo‘laklarining tasnifi. An’anaviy tasnif: bosh va ikkinchi darajali bo‘laklar. Gap bo‘laklari talqiniga turlicha yondashuv. Kesim. Kesimning gap markazi ekanligi. Mustaqil va nomustaqil kesim turlari. Kesimning morfologik shakllanishiga ko‘ra turlari: ot-kesim, fel-kesim. Kesimning tuzilishiga ko‘ra turlari: sodda kesim, murakkab kesim. Kesimlik bog‘lamasi, uning fe’l bo‘lmagan so‘zlar bilan birga kelib, kesimni shakllantirish, predikativlikni ko‘rsatish, modallik, zamon, mayl, shaxs-son ma’nolarini ifodalash uchun qo‘llanishi. Kesimning ega bilan moslashuvi.

13-mavzu: Ega. Eganing gapda fikr qaratilgan predmet, shaxs kabilami anglatishi. Ega va mantiqiy subyekt munosabati. Eganing ifodalanishi. Eganing qoilanmaslik holatlari. Eganing kesim bilan shaxs va sonda mos bo‘lishi. Eganing birikmali (yoyiq) kelishi. Sodda gap. Gap haqidagi ta’limot. Gapning grammatik markazi tushunchasi. Aniqlovchi predmetning sifati, xususiyati miqdori yoki qarashliligi kabi turli belgilarini anglatuvchi ikkinchi darajali bo‘lak ekanligi. Aniqlovchining gap qurilishida konstruktiv bo‘lak bo‘la olmasligi.

14-mavzu: To‘ldiruvchi predikatning ob’ekt valentligini ifodalaydigan

ikkinchi darajali bo'lak ekanligi. To'ldiruvchining hokim bo'lakka kelishik yordamida va ko'makchi bilan bog'lanishi. Mustaqil va nomustaqil to'ldiruvchilar. To'ldiruvchining turli so'z turkumlari bilan ifodalanishi. To'ldiruvchining vositasiz, vositali turlari. Funksional va nofunksional to'ldiruvchilar. Holning kesimga tobe bo'lgan, harakatning bajarilishidagi turli holatlarni bildiradigan ikkinchi darajali bo'lak ekanligi. Holning turli so'z turkumlari bilan ifodalanishi. Holning ma'no turlari: ravish holi, o'rin holi, payt holi, sabab holi, maqsad holi, miqdor-daraja holi. Determinant bo'laklar, ularning gap tarkibidagi qo'llanish xususiyati. Funksional va nofunksional hollar. Gap bo'laklarining tartibi.

1-mavzu: Murakkablashgan sodda gaplar: shakliy va mazmuniy murakkablashish. Sodda gapni murakkablashtiruvchi vositalar: uyushiq bo'laklar, ajratilgan bo'laklar, undalmalar, kirish qurilmalar, yordamchi so'zlar, o'ram (oborot)lar, presuppositsiya. Uyushiq bo'lakli gaplar. Gapda turli gap bo'laklarining uyushib kelishi. Uyushiq bo'laklarda umumlashtiruvchi birliklar. Uyushiq bo'laklarni biriktiruvchi yordamchilar. Gapning ajratilgan bo'laklari. Ajratilgan bo'lakli gaplarning shakliy va mazmuniy xususiyatlari. Ikkinchi darajali bo'laklarning ajratilib qo'llanishi. To'liq va to'liqsiz gaplar. Sodda gap va to'liqsiz gaplarning qo'llanishida o'ziga xos mazmun va grammatik xususiyatlar. Undalmalar haqidagi sintaktik nazariyalar. Undalmalarning tuzilishiga ko'ra turlari. Undalmalarda umumlashtiruvchi so'zlarning qo'llanishi. Kirish qurilmalar (kirish so'z, kirish birikma, kiritma gaplar).

2-mavzu: Qo'shma gaplarning tadqiqi masalasi. Qo'shma gaplarning semantik sintaktik tuzilishi haqidagi qarashlar. Qo'shma gap qismlarini bog'lovchi vositalar. Qo'shma gapning tuzilishiga ko'ra an'anaviy tasnifi: ikki komponentli qo'shma gaplar, ko'p komponentli (murakkab) qo'shma gaplar

3-mavzu: Ikki komponentli qo'shma gaplarning an'anaviy tasnifi: bog'langan qo'shma gap, ergashgan qo'shma gap, bog'lovchisiz qo'shma gaplarning semantik-sintaktik tuzilishi. Bog'langan qo'shma gap komponentlarining teng bog'lovchilar, shu bog'lovchi vazifasidagi yuklamalar, ***bo'lsa, esa*** yordamchilari orqali birikishi. Ergashgan qo'shma gap qismlarini bog'lovchi vositalar. Ergashgan qo'shma gaplarning semantik-sintaktik tuzilishi. Bosh va ergash gaplarning shakllanishi, funksional-semantik xususiyati, intonatsiyasi.

4-mavzu: Ergash gapni bosh gapga biriktiruvchi vositalar: ergashtiruvchi bog'lovchilar, havola bo'laklar, ko'makchili qurilmalar, yuklamalar, fe'l shakllari. Bir havola bo'lakli va ikki havola bo'lakli qo'shma gaplar. Simmetrik va asimmetrik havola bo'laklar. Ergashgan qo'shma gaplarning turlari. Ergashgan

qo'shma gaplarning an'anaviy tasnifi: ega ergash gapli qo'shma gap, kesim ergash gapli qo'shma gap, to'ldiruvchi ergash gapli qo'shma gap, aniqlovchi ergash gapli qo'shma gap, hol ergash gapli qo'shma gaplar va ularning semantik-sintaktik tuzilishi.

5-mavzu: Hol ergash gapli qo'shma gaplarning ichki turlari: payt ergash gapli qo'shma gap, ravish ergash gapli qo'shma gap. O'rin ergash gapli qo'shma gap, shart ergash gapli qo'shma gap qo'shma gap, sabab ergash gapli qo'shma gap, maqsad ergash gapli qo'shma gap. Natija ergash gapli qo'shma gap, to'siqsiz ergash gapli qo'shma gap, o'lchov-daraja ergash gapli qo'shma gap. Chog'ishtirish-o'xshatish ergash gapli qo'shma gap. Shartlanganlik munosabatli qo'shma gaplar.

6-mavzu: Bog'lovchisiz qo'shma gaplarning semantik-sintaktik tuzilishi. Bog'lovchisiz qo'shma gap komponentlarining ohang yordamida bog'lanishi. Bog'lovchisiz qo'shma gaplar punktuatsiyasi.

7-mavzu: Bog'langan qo'shma gaplarning semantik-sintaktik tuzilishi. Bog'langan qo'shma gap komponentlarini bog`lovchilar yordamida bog'lanishi. Bog'langan qo'shma gaplar punktuasiyasi. Bog'langan qo'shma gap komponentlarining teng bog'lovchilar, shu bog'lovchi vazifasidagi yuklamalar, ***bo'lsa, esa*** yordamchilari orqali birikishi.

8-mavzu: Murakkab qo'shma gaplarning semantik-sintaktik tuzilishi. Murakkab qo'shma gaplarning uch va undan ortiq qismdan tashkil topishi. Murakkab qo'shma gaplarning komponentlari orasidagi munosabatga ko'ra turlari: tenglanish orqali tuzilgan murakkab qo'shma gaplar, ergashish orqali tuzilgan murakkab qo'shma gaplar (bir necha ergash gapli, bir necha bosh gapli qo'shma gaplar).

9-mavzu: Tenglanish va ergashish orqali tuzilgan murakkab qo'shma gaplar (aralash qo'shma gaplar). Tenglanish orqali tuzilgan murakkab qo'shma gaplarda biriktiruvchi vositalar: teng bog'lovchilar, yuklamalar va tenglanish intonatsiyasining mavjudligi. Tenglanish va ergashish orqali tuzilgan murakkab qo'shma gap komponentlarini biriktiruvchi vositalar. Ko'p komponentli qo'shma gap.

10-mavzu: O'zga gapning turlari: ko'chirma gap, o'zlashtirma gap. Ko'chirma gaplarning tuzilishi: muallif gapi va ko'chirma gap. Ko'chirma gapning so'z, gap yoki bir necha gaplardan tashkil topishi. Muallif gapi tarkibida kesim vazifasida keluvchi nutq fe'llari. Ko'chirma va muallif gaplarining turli tartibda kelishi. O'zlashtirma gap. O'zlashtirma gap bilan ko'chirma gapning farqi va o'xshash tomonlari. Ko'chirma gaplarni o'zlashtirma gapga aylantirishda yuz beradigan o'zgarishlar.

11-mavzu: Katta sintaksis matn sintaksisi.

12-mavzu: Matn lingvistikasining shakllanishi.

13-mavzu: Matnning asosiy xususiyatlari. Matn va uning tuzilishi. Matn birliklari. Matn va murakkab sintaktik butunlik.

Ma'ruza mashg'ulotlar multimedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada professor-o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi zarur. Mashg'ulotlar faol va interaktiv usullar yordamida o'tilishi mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalari qo'llanilishi maqsadga muvofiq.

III. Seminar mashg'ulotlar uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1-mavzu: "O'zbek tili sintaksisi" fanining o'rganish ob'ekti, maqsadi, vazifalari. Sintaksis. Hozirgi o'zbek tilining shakllanishi, dialektal asosi, taraqqiyot omillari. Hozirgi o'zbek tili taraqqiyotini belgilovchi lingvistik va ekstralingvistik omillar. "Davlat tili to'g'risida"gi Qonunning hozirgi o'zbek tili mavqeyini mustahkamlashdagi roli.

2-mavzu: Adabiy tilning og'zaki va yozma shakllari, moddiy material asosi, til kommunikatsiyasidagi roli. Adabiy til va sheva munosabati. Adabiy til va nutq uslublari aloqasi.

3-mavzu: Sintaksisning so'z shakllari va gaplarning o'zaro aloqasi, asosiy sintaktik birliklar: so'z birikmasi va gap haqidagi ta'limot ekanligi. Sintaktik sathning morfologik, leksik va fonetik sathlar bilan hamkorligi.

4-mavzu: Kichik sintaksisda leksik hamda morfologik vositalarning o'rnini o'rganishdagi muammolarning yechimi talqini, yasama so'zlar, turg'un so'z birikmalari, turg'un so'z birikmalari shaklidagi frazemalar va parafrazalarning sintaktik shakllanishi.

5-mavzu: Gapning grammatik markazi haqida.

6-mavzu: Predikativlikning modallik, zamon, shaxs-son, tasdiq-inkor kategoriyalari bilan bog'liqligi.

7-mavzu: Gapning grammatik kategoriyalari

8-mavzu: Modallikning munosabat ifodalovchi grammatik kategoriya ekanligi. Gap zamoni va fe'l zamoni o'rtasidagi farq. Gapda shaxs-son va tasdiq-inkor ma'nolarining ifodalanishi.

9-mavzu: Gapning intonatsion xususiyatlari. Intonatsiyaning so'z, so'z birikmasi va gapni farqlovchi fonetik vosita ekanligi.

10-mavzu: Gaplarning ifoda maqsadiga ko'ra turlari

11-mavzu: Gaplarning tuzilish jihatdan turlari. Gaplarning emotsionallikka ko'ra turlari

12-mavzu: Undov gaplarning semantik-sintaktik tuzilishi, intonatsion

xususiyatlari.. Tasdiq gaplarning semantik-sintaktik strukturasi.

13-mavzu: Gaplarning tasdiq va inkor ifodalashiga ko'ra turlari

1-mavzu: Sodda gapni murakkablashtiruvchi vositalar: uyushiq bo'laklar, ajratilgan bo'laklar, undalmalar, kirish qurilmalar, yordamchi so'zlar, o'ram (oborot)lar, presuppositsiya.

2-mavzu: Qo'shma gaplarning semantik sintaktik tuzilishi haqidagi qarashlar. Qo'shma gap qismlarini bog'lovchi vositalar.

3-mavzu: Bog'langan qo'shma gap komponentlarining teng bog'lovchilar, shu bog'lovchi vazifasidagi yuklamalar, ***bo'lsa, esa*** yordamchilari orqali birikishi. Ergashgan qo'shma gap qismlarini bog'lovchi vositalar.

4-mavzu: Bir havola bo'lakli va ikki havola bo'lakli qo'shma gaplar. Simmetrik va asimmetrik havola bo'laklar. Ergashgan qo'shma gaplarning turlari. Ergashgan qo'shma gaplarning an'anaviy tasnifi: ega ergash gapli qo'shma gap, kesim ergash gapli qo'shma gap, to'ldiruvchi ergash gapli qo'shma gap, aniqlovchi ergash gapli qo'shma gap, hol ergash gapli qo'shma gaplar va ularning semantik-sintaktik tuzilishi.

5-mavzu: Hol ergash gapli qo'shma gaplarning ichki turlari: payt ergash gapli qo'shma gap, ravish ergash gapli qo'shma gap. O'rin ergash gapli qo'shma gap, shart ergash gapli qo'shma gap qo'shma gap, sabab ergash gapli qo'shma gap, maqsad ergash gapli qo'shma gap.

6-mavzu: Bog'lovchisiz qo'shma gaplar punktuasiyasi.

7-mavzu: Bog'langan qo'shma gap komponentlarini bog'lovchilar yordamida bog'lanishi. Bog'langan qo'shma gaplar punktuatsiyasi.

8-mavzu: Murakkab qo'shma gaplarning komponentlari orasidagi munosabatga ko'ra turlari: tenglanish orqali tuzilgan murakkab qo'shma gaplar, ergashish orqali tuzilgan murakkab qo'shma gaplar (bir necha ergash gapli, bir necha bosh gapli qo'shma gaplar).

9-mavzu: Tenglanish orqali tuzilgan murakkab qo'shma gaplarda biriktiruvchi vositalar: teng bog'lovchilar, yuklamalar va tenglanish intonatsiyasining mavjudligi.

10-mavzu: O'zga gapning turlari: ko'chirma gap, o'zlashtirma gap. Ko'chirma gaplarning tuzilishi: muallif gapi va ko'chirma gap.

11-mavzu: O'zlashtirma gap bilan ko'chirma gapning farqi va o'xshash tomonlari. Ko'chirma gaplarni o'zlashtirma gapga aylantirishda yuz beradigan o'zgarishlar.

12-mavzu: Katta sintaksis matn sintaksisi.

13-mavzu: Matn lingvistikasining shakllanishi.

14-mavzu: Matnning asosiy xususiyatlari. Matn va uning tuzilishi. Matn birliklari. Matn va murakkab sintaktik butunlik.

Seminar mashg'ulotlarida talabalar ma'ruza mavzulari bo'yicha olgan bilim va ko'nikmalarini amaliy tahlil orqali yana ham boyitadilar. Shuningdek, darslik va qo'llanmalar asosida talabalar bilimlarini mustahkamlashga erishish, tarqatma materiallardan foydalanish, ilmiy maqolalar va tezislarni chop qildirish orqali bilimni oshirish, ilmiy-texnikaviy matn ustida ishlash, mavzular bo'yicha ko'rgazmali qurollar tayyorlash, test savollari tuzish kabilar asosida amalga oshiriladi.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

1. Sintaktik munosabat va aloqa turlari.
2. So'z birikmasi. So'z birikmasi tasnifi.
3. Gapning grammatik belgilari. Gapning tuzilishiga ko'ra turlari.
4. Gap bo'laklari. Gapning bosh bo'laklari.
5. Ikkinchi darajali bo'laklar. Aniqlovchi va to'ldiruvchi.
6. Hol va uning turlari haqidagi nazariy qarashlarni umumlashtirish.
7. Uyushiq va ajratilgan bo'laklar.
8. To'liq va to'lqsiz gaplar. Gap bo'laklarining tartibi.
9. Undalma va kirish qurilmalar.
10. Qo'shma gaplar. Qo'shma gaplar haqidagi nazariy qarashlarni umumlashtirish.
11. Bog'langan qo'shma gaplarning sintaktik-semantik xususiyatlari.
12. Ergashgan qo'shma gaplarning semantik-sintaktik tuzilishi. Havola bo'lakli qo'shma gaplar.
13. Hol ergash gapli qo'shma gaplar.
14. Shart, sabab, maqsad, natija va to'siqsiz ergash gapli qo'shma gaplar.
15. Bog'lovchisiz qo'shma gaplarning semantik-sintaktik xususiyatlari.
16. Murakkab qo'shma gaplar haqidagi nazariy qarashlarni umumlashtirish.
17. O'zga gapli qurilmalar.
18. So'z birikmasi va unga yondosh holatlar farqi.
19. Gapning mazmuniy va shakliy xususiyatlari.
20. Bog'langan qo'shma gaplar va ularning turlari.
21. Ergashgan qo'shma gaplar va ularning turlari.
22. Bog'lovchisiz qo'shma gaplar va ularning turlari.
23. Murakkab qo'shma gaplar.
24. Matn lingvistikasining shakllanishi.
25. Matnning asosiy xususiyatlari.
26. Matn va uning tuzilishi.
27. Matn birliklari.
28. Matn va murakkab sintaktik butunlik.

Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlanib, referatlar taqdimotlar asosida qabul qilinadi.

3. **V. Ta'lim natijalari / Kasbiy kompetensiyalari**

Talabalar bilishi kerak:

Darslik va o'quv qo'llanmalarning boblari va mavzularini o'rganish. Bunday ish natijalari ma'ruza, seminar, kollokviumlarda hamda referatlar va individual berilgan topshiriqlar orqali ***tasavvurga ega bo'lishi kerak;*** **(bilim)**

Tarqatma materiallar bo'yicha ma'ruza qismlarini o'zlashtirish. Bunda o'qituvchi asosiy materialning bayon qilinishiga alohida ahamiyat berishi lozim bo'ladi. Bunday ish natijalari reyting nazoratining muvofiq bosqichlarini ***bilishi va ulardan foydalana olishi***; **(ko'nikma)**

Hozirgi o'zbek tili sintaksisi fanining qoidalarini mustahkamlash bo'yicha manbalarni o'rganish, ularni tahlil qilish, usullarini qo'llash, tilshunoslikka doir muammolar bo'yicha yechimlar qabul qilish ***ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.*** **(malaka)**

4. **VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:**

- Ma'ruzalar;
- interfaol keys-stadi;
- seminar mashg'ulotlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar);
- guruhlarda ishlash;

	- taqdimotlarni qilish; - individual loyihalar; - jamoa bo'lib ishlash va himoya uchun loyihalar.
5.	**VII. Kreditni olish uchun talablar:** Oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni muvaffaqiyatli topshirish.
6.	**Asosiy adabiyotlar** 1. Нурмонов А., Махмудов Н., Ахмедов А., Солихўжаева С. Ўзбек тилининг мазмуний синтаксиси. Монография. -Тошкент: Фан, 1992. -294 б. 2. Махмудов Н., Нурмонов А. Ўзбек тилининг назарий грамматикаси (синтаксис). Қўлланма. - Тошкент, 1995. -228 б. 3. Ўзбек тили грамматикаси. Синтаксис. Дарслик. -Тошкент, 1976. - 568 4. Ғуломов А., Аскарова М. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Синтаксис. Дарслик. -Тошкент, 1987. - 256 б. 5. Ўринбоев Б. Ҳозирги ўзбек тили сўз бирикмаси ва содда гап синтаксисидан лекциялар. Ўқув қўлланма. -Тошкент, 1990. – 92 б. 7 6. Махмудов Н.М. Ўзбек тилидаги содда гапларда семантик-синтактик асимметрия. -Т.: 1984. - 210 б. 7. Сайфуллаева Р., Менглиев Б., Бокиева Г., Қурбонова М., Юнусова 3. Абузалова М. Ҳозирги Ўзбек адабий тили, Синтаксис. III (ўқув қўлланма. -Тошкент: Фан ва технологиялар, 2009. 8. Turniyozov N., Turniyozov B., Turniyozova Sh. O'zbek tili derivatsion sintaksisi. –Toshkent, 2011. –129-bet. 9. G'ulomov A., Asqarova M. Hozirgi o'zbek adabiy tili. –Toshkent, 1987. –256 b. **Qo'shimcha adabiyotlar** 10. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – Toshkent: O'zbekiston, 2017. 11. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. – Toshkent: O'zbekiston, 2017. 12.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi" to'g'risidagi Farmoni ("Xalq so'zi". 2017 yil, 8 feval). 13. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora – tadbirlari" to'g'risida"gi qarori ("Xalq so'zi", 2017-yil, 21- aprel) 14. Hojiyev A. O'zbek tili so'z yasalish tizimi. - Toshkent: Fan, 2007.

	15.Турниёзов Б. Ҳозирги ўзбек тилида тенг компонентли мураккаб синтактик курилмалар деривацияси: филол.фанлари номзоди ..дисс.автореф. Самарканд, 2006. 16.Нурмонов А., Расулов Р. Ўзбек тили жадвалларда. -Тошкент. 1993. 17. Ўринбоев Б. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Самарканд, 2001. 18. Неъматов Ҳ., Сайфуллаева Р., Қурбонова М. Ўзбек тили структурал синтаксиси асослари. -Тошкент. «Университет»-1999. 19.Абузалова М. Ўзбек тилида содда гапнинг энг кичик курилиши колип ва унинг нуткда вокеланиши: фил.фанлари номзоди ...дис. -Т.: 1994. 20.Нурмонов А. Гап ҳакидаги синтактик назариялар. -Т.: Фан, 1988. **Axborot manbaalari** 1. www. literature.uz 2. www. genhis philol.ru. 3. http://en.wikipedia.org/wiki/Structuralism. 4. http://www.brocku.ca/english/courses/4F70/struct.html. 5. http:/www.edu.uz/ 6. http:/www.pedagog.uz/ Pedagogika muassasalari portali. 7. www. Ziyonet. uz 8. www.ziyouz.com
7.	**Samarqand davlat chet tillar instituti tomonidan ishlab chiqilgan va institut Kengashining 2022-yil «30» 06 dagi «11»-sonli bayoni bilan tasdiqlangan.**
8.	**Fan/modul uchun mas'ullar:** X.Xayrullayev – SamDChTI, «O'zbek tili va adabiyoti» kafedrasi professori, f.f.d.
9.	**Taqrizchilar:** U.Rashidova – SamDU, «O'zbek tilshunosligi» kafedrasi dotsenti, (PhD) Sh.Turniyazova – SamDChTI, «O'zbek tili va adabiyoti» kafedrasi dotsenti v.b., (DSc)